

Købke og op til vor egen Tids Malere, de sidste maaske endda umærkeligere i Farven end de første. Et Topmaal er her naaet af Hammershøi. Fraset en desværre usund, lethal Tilbøjelighed hos denne Maler er Retningen og Metoden jo rigtig. Hammershøis smaa iridiscerende Farver er Naturens egne« (p. 91). Det er let at se at ordet har noget at gøre med farver. Man kan ikke tale om en dødelig eller dødbringende tilbøjelighed hos en maler. Det er ikke ordet *lethal* vi har for os, i hvert fald ikke direkte. Karakteristisk for Vilhelm Hammershøi er jo lysegrå farver. Sidestillingen med usund siger os noget om ordets betydningsområde; men det er meget svært at give en nøjagtig oversættelse af »usund, lethal Tilbøjelighed«. En forbindelse med *Lethe* er der nu nok på en eller andet måde. Og med noget sygeligt også.

Ved en genlæsning af Johannes Jørgensens »Sommer« (1882) stødte jeg på et sted, som jeg ikke kan lade være med at anføre i denne sammenhæng. Oluf siger til Astrid: »Jeg misbrugte egentlig Ordet, sagde han saa, da jeg talte om Lotofager. Den Urt, som Homers Lotofager æder, er vokset paa Bredden af Lethe, mellem de underjordiske Enges dødningblege Asfodelos, og den skænker Glemsel, dyb som Døden. Den Lotos, hvorpaa jeg tænker, er ikke hvid, men blaa – blaa som denne Maanenat over os – blaa som den uendelige Længsel og det evige Savn« (p. 90). Har Johannes V. Jensens *letheblaa* noget at gøre med dette sted – eller er det blot et træf jeg har været ude for? Asfodelos hører til liliefamilien og har som oftest hvide blomster. Homer omtaler ofte i »Odysseen« hvordan sjælene tænkes at svæve over underverdenens enge med asfodelos. Lotofager betyder lotusspisere, det er navnet på et folk som Odysseus kom til på sin rejse.

OM NIS PETERSENS

»CAFÉ DET RÖDE HJERTE«.

FORSLAG TIL EN FORTOLKNING

Allerede titelen suggererer et milieu og en stemning: Beværtning, og hvad dertil hører. Billig tilfredsstillelse af hjertets lidenskaber. Sentimentalitet. Synd.

»Det røde Hjerte« er et ret ejendommeligt navn på en café. Man aner en betydningsmæssig dobbelthet. At der kan være tale om et menneskehjerte.

Den første del af digtet kan dog læses som en skildring af en virkelig café. To af gæsterne lægger man særlig mærke til: pastor Smerte med den søde lille lögner fröken Tröst på sit sköd. Pastoren er på gale veje. Men kan ikke netop den, som föler smerten over egen og andres syndighed, have tröst behov, og er knejpen ikke netop et sted, hvor man søger tröst mod andres og egen svigten? En bedragerisk tröst, hvad enten den er erotisk eller alkoholisk. Nis Petersen selv gjorde sine erfaringer.

De to personer symboliserer noget, som hører hjemme i en knejpe såvel som i digterens røde hjerte, og da han i egen person optræder som Hjertets vært, hvilket skaber et brud i digtet, bekræftes vor anelse om en subjektiv symbolik bag den objektive skildring. Vi er ikke længere i tvivl om, at hjertet er digterens eget. Og hvad er så dets indhold? Smerte og synd og trangen til tröst. Ser vi »værtens« optræden i lys af slutningsreplikken, der viser, at pigen ikke var en fremmed, og at den troløse er ham selv, forstår vi, at når han vil belære og tröste en anden, søger han i virkeligheden for sit eget vedkommende et trösterigt selvbedrag, som kan befri ham for skyldfølelse og ansvar: det hele var jo gået, som det *altid* går, det var i virkeligheden hendes egen skyld, og egentlig var hun ikke så meget at beklage, fordi hun var rig i sin kærlighed. *Han* var i hvert fald udenfor – en fremmed og tilfældig person.

Med sådanne midler forsvarer bevidstheden sig mod erkendelsen af egen skyld; vi kender alle tendenserne dertil. Nogle vil i deres drömme have været ude for en lignende omdigtning af det ubehagelige og pinefulde. Det er, hvad Freud kalder »forskydning«: »Det er resultatet af et forskydningsarbejde, når i stedet for et med rette sindsbevægende indtryk et ligegyldigt stof finder optagelse i drömmen.«*)

Med den afsluttende replik har digteren erkendt sit ansvar. Selvbedraget er gennemskuet. Han er vågnet af sin tröste-dröm, brat, som når virkeligheden trænger igennem en dröm, der beskytter vor sövn.

Er digtet da at opfatte som en skildring af en dröm? Det ville være for enkelt. Man kunne have lyst til at sige med Wessel, »at til en rigtig dröm der seng og nat udkræves«. I hvert fald savnes en antydning af, at der virkelig bliver drömt. Men så meget kan vel siges, at digterens fantasi er gået ad de samme veje, som drömme-fantasien kan gøre det. Digtet rummer bevidst refleksion og idé, men utvivlsomt også spontan skaben som den, der finder sted i drömme.

Digtets to halvdele knyttes sammen af en fælles stemning, som bæres oppe af begreberne synd, smerte og tröst. I det syndefulde Hjerter slår man sig til tåls med en forlöjet tröst i stedet for den rene, Nis Petersen drömte om. Tænk på, hvad han i et andet digt lader Gud forlange af os:

Hold hus med hjertet, jeg gav jer med – om grå eller lyse dage.
I fik det rent som et stjernedryp spildt på en natblå sky
Men den eneste ting forlanger jeg: rent vil jeg ha' det tilbage,
den dag vi ses påny.

(Da seeren tav).

En af værtshusets gæster er ikke som de andre. Den unge, bedragne pige er ren i sin trofasthed og rig i sin kærlighed. Derigennem står hun i kontrast til den troløse elsker, som dog nærmer sig sit renhedsideal ved at erkende sin synd og bekende den i sit digt.

Drömmen om harmoni finder udtryk i digtets regelmæssige og afbalancerede metriske form. På den anden side understreges den disharmoniske

stemning i en enkelt linie ved hjælp af en sammenstilling af skurrende lyde, hvori det disharmoniske dog afdæmpes af rytme, stavrim og andre fonetiske gentagelser: » – og de røde ruders rustne armatur«.

I Café »Det røde Hjerte« giver digteren udtryk for pinlig sandheds erkendelse, men en form for tröst er det utvivlsomt for ham at kunne gøre det i en harmonisk og behersket kunstnerisk form.

Th. Lind.

*) S. Freud: Det ubevidste (Köbenhavn 1920) s. 92–93. – Som et oplysende eksempel skal jeg anføre en drøm, der ganske vist findes i et fiktionsværk, nemlig Marcel Prousts »A la recherche du temps perdu«. Swann har drømt, at Odette aftaler et stævnmøde med en mand, som er Napoleon III. En ukendt ung mand bliver meget bedrøvet derover og giver sig til at græde. Swann trøster ham. Napoleon III er i virkeligheden Swanns rival baron de Forcheville. En eller anden vag idéassociation, en vis forandring i baronens sædvanlige ansigtstræk og æreslegionens storkorsbånd havde givet ham dette navn. Den unge ukendte mand er Swann selv. (Du côté de chez Swann II (119e éd.) p. 231).

ANMELDELSER

Tue Gad: Legenden i dansk middelalder. Dansk Videnskabs Forlag A/S. Kbh. 1961. 10 + 297 s. 21 kr.

Det foreliggende værk er forsvaret som disputats ved Københavns universitet, men adskiller sig fra sædvanlige akademiske afhandlinger ved ikke så meget at fremføre ny teser, som at beskrive en større sammenhæng under ligeligt hensyn til helheden og dens vigtigere enkeltled. Den er også usædvanlig på en anden måde; det er sjældent at en disputats indgår i videnskabens faste håndbogsinventar.

Opgaven har været uhyre krævende; og når man af den næsten overalt letflydende fremstilling kan få det indtryk at det hele er så selvfølgeligt, er det forfatterens personlige indsats med at gennemarbejde et hidtil forsumt stof man kan takke for det. Så vidt man kan skønne, har drivfjederen til bogen været et ønske om for første gang at belyse vor legendariske litteratur fra middelalderen på dens europæiske baggrund; men tvunget af faglitteraturens fattigdom, har han været nødt til selv at opridse baggrunden. Vel er der en udstrakt hagiografisk forskning, men dens sigte er historisk og katolsk-teologisk, ikke litteraturvidenskabelig. Derved er bogens første halvdel blevet en original redegørelse for legenden som middelalderlig genre, med en selvstændig rubricering og karakteristik af dens underinddelinger, og ud fra en omhyggeligt tilegnet forståelse for dens middelalderlige forudsætninger, f. eks. underet som integrerende led.

En indgående anmeldelse af den almeneuropæiske del hører rettelig hjemme for et internationalt forum, men selv om vi her må lægge hovedvægten på landvindinger for dansk litteraturhistorie, forstår vi ikke afsnittene herom uden kendskab til genrens oprindelige struktur og kildeforud-